

# Kadernota 2024-2027



Gemeente Terschelling

31-5-2023



## Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Algemeen.....	7
Programma 0 – Burger en ondersteuning.....	11
Programma 1 – Veiligheid .....	16
Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat.....	19
Programma 3 – Economie .....	20
Programma 4 – Onderwijs.....	22
Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie .....	25
Programma 6 – Sociaal Domein .....	27
Programma 7 – Volksgezondheid en milieu.....	33
Programma 8 – Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing .....	36
Conclusie .....	39
BIJLAGEN .....	40

Aan de leden van de Raad van de gemeente Terschelling

Terschelling, 6 juni 2023

Geachte leden van de Raad,

Voor u ligt de Kadernota 2024-2027 van gemeente Terschelling.

In de Kadernota staan globaal de prioriteiten en de kosten voor de komende jaren. We geven een beeld van nieuwe ontwikkelingen op basis van wetswijzigingen, eerder vastgestelde besluiten en nieuwe wensen. De belangrijkste speerpunten per programma worden genoemd en ieder programma bevat een overzicht van de totale baten en lasten per taakveld vanaf 2024 tot en met 2027.

Daarnaast is er het afgelopen jaar gewerkt aan een uitvoeringsagenda op basis van het coalitieakkoord "Meedenken, meepraten, meedoen". De financiële vertaling van deze agenda is ook opgenomen in deze kadernota.

Deze kadernota heeft een sterke samenhang met de 1<sup>e</sup> bestuursrapportage 2023, die in dezelfde vergadering van de raad wordt behandeld. Omdat sommige ontwikkelingen ook betrekking hebben op 2023, zijn deze voor de volledigheid in beide rapportages opgenomen.

De Kadernota wordt op 5 juli 2023 behandeld in de vergadering van de raadscommissie en zal vervolgens op 19 juli 2023 in de vergadering van de gemeenteraad worden vastgesteld. De audit-commissie is gepland op 3 juli 2023. Heeft u vragen over de Kadernota 2024-2027? Mail deze dan vóór 16 juni 2023 naar: [grifts@terschelling.nl](mailto:grifts@terschelling.nl). Uw vragen zullen dan op 29 juni worden beantwoord.

Met vriendelijke groet,

Het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Terschelling,

H.M. de Jong,  
Secretaris

C.M. van de Pol,  
Burgemeester

## Inleiding

Voor u ligt de Kadernota 2024-2027 van gemeente Terschelling. In de Kadernota staan globaal de prioriteiten en de kosten van de gemeente voor de komende jaren. U vindt er een overzicht van de verwachte ontwikkelingen en de beleidsvoornemens. Het document is een 'opmaat' naar de begroting 2024. De Kadernota geeft daarnaast een beeld van het financiële meerjarenperspectief voor de drie jaar na het komende begrotingsjaar (2025-2027)

## Uitgangspunten

In de Kadernota brengen we op hoofdlijnen de ontwikkelingen in beeld voor de komende jaren. We beperken ons tot de kaders. Deze Kadernota is dan ook geen wensenlijst, maar geeft een beeld van hoe de gemeente in de komende jaren weloverwogen met haar geld omgaat, in relatie tot de opgaven die er eerder al lagen.

De stand van zaken van de eerste maanden van 2023, en de mogelijke consequenties daarvan voor de komende jaren, kunt u terug vinden in de 1<sup>e</sup> bestuursrapportage 2023. Structurele effecten uit de 1<sup>e</sup> bestuursrapportage 2023 waarover eerder al besluiten zijn genomen zijn onderdeel van het financiële saldo van de Kadernota.

In deze Kadernota gebruiken we de financiële uitgangspunten in het coalitieakkoord als leidraad om de meerjarenraming op te stellen. Naast de punten in het coalitieakkoord hanteren we ook een aantal algemene uitgangspunten:

- We houden rekening met een indexatie van de loonsom met 9%;
- Bijstellingen lasten en baten gemeenschappelijke regelingen: wijzigingen conform extern aangeleverde ramingen;
- De mei-circulaire van het Gemeentefonds is op het moment van opstellen van de Kadernota nog niet uitgebracht. We voegen een memo aan de Kadernota toe met de financiële effecten uit deze circulaire.

## Programma's en ontwikkelingen

In deze Kadernota beschrijven we voor elk programma de speerpunten en de nieuwe ontwikkelingen. Nieuwe ontwikkelingen kunnen bijvoorbeeld voortkomen uit het coalitieakkoord (de uitvoeringsagenda), ander nieuw ingesteld beleid of nieuwe wet- en regelgeving. Van elke ontwikkeling beschrijven we de, tot nu toe bekende, financiële gevolgen.

Bij veel van de ontwikkelingen zijn we afhankelijk van verschillende partijen. De Rijksoverheid kan bovendien met nieuwe wetten of wetswijzigingen komen die invloed hebben op de taken, en met name de financiën, van de gemeente.

Deze ontwikkelingen vermelden we per programma in een aparte risicoparagraaf. In de risicoparagraaf beschrijven we ook zaken die nog niet te kwantificeren zijn, maar wel aandacht nodig hebben. Een voorbeeld hiervan zijn de mogelijke lasten die voortvloeien uit de huisvesting voor het onderwijs.

### **Niet structureel sluitend**

De Kadernota die wij u aanbieden is niet structureel sluitend: per 2027 is sprake van een negatief saldo van € 28.000. Alleen in 2025 is sprake van een incidenteel positief resultaat.

### **Proces**

Het college van Burgemeester & Wethouders presenteert deze Kadernota en legt hem voor aan de gemeenteraad. De gemeenteraad kan, als zij dat wenst, met aanpassingen komen. Het college is vervolgens verantwoordelijk voor de uitwerking van het nieuwe beleid of de aanpassingen. De voorstellen waarop dat gebeurt, komen aan de orde bij de begroting van 2024. Deze wordt in het najaar van 2023 aan de gemeenteraad aangeboden.

## Algemeen

### Bestemming rekeningresultaat 2022

De jaarstukken 2022 zijn nog niet door de raad vastgesteld. Het resultaat van 2022 (€ 1.302.000) en de budgetoverheveling 2022 naar 2023 (€ 240.000) zijn vooruitlopend op de vaststelling door de gemeenteraad in deze Kadernota 2024 conform het voorstel van het college verwerkt. Indien uw raad anders mocht besluiten, zal dit in de eerstvolgende bestuursrapportage en begroting 2024, alsnog worden verwerkt.

Voorstel bestemming resultaat jaarrekening 2022	
In €	
	Toevoeging aan de algemene reserve 1.067.000
	Toevoeging aan de reserve recreatie 235.000
	<b>Gerealiseerd resultaat jaarrekening 2022 1.302.000</b>

### Verwacht verloop resultaten 2024-2027 en het effect op het weerstandsvermogen

In de onderstaande tabel is het verloop van het resultaat vanaf 2024 tot en met 2027 te zien.

Opbouw resultaat Kadernota 2024-2027				
In €	2024	2025	2026	2027
Resultaat primitieve (meerjaren) begroting 2023	694.000	1.288.000	482.000	482.000
Wijzigingen 2e bestuursrapportage 2022	60.000	46.000	381.000	333.000
Voorgestelde wijzigingen Kadernota 2024-2027	-1.307.000	-1.282.000	-1.394.000	-843.000
<b>Geraamd resultaat na Kadernota 2024-2027</b>	<b>-553.000</b>	<b>52.000</b>	<b>-531.000</b>	<b>-28.000</b>

De uitwerking van deze resultaten op de Algemene reserve en het weerstandsvermogen zijn te zien in onderstaande tabellen.

Algemene reserve						
In €	2023*	2024	2025	2026	2027	
Stand per 1 januari	4.489.000	2.775.000	2.222.000	2.274.000	1.743.000	
toevoeging: resultaat boekjaar	1.067.000		52.000			
onttrekking vorming bestemmingsreserve Waddenprogramma	-1.800.000					
onttrekking: resultaat boekjaar	-981.000	-553.000		-531.000	-28.000	
<b>Stand per 31 december</b>	<b>2.775.000</b>	<b>2.222.000</b>	<b>2.274.000</b>	<b>1.743.000</b>	<b>1.715.000</b>	

\*Resultaat conform voorstel 1e bestuursrapportage 2023 (nog niet vastgesteld)

Weerstandscapaciteit					
In €	2023	2024	2025	2026	2027
Stand van de algemene reserve per 31 december	2.775.000	2.222.000	2.274.000	1.743.000	1.715.000
Stand van reserve recreatie per 31 december	712.000	712.000	712.000	712.000	712.000
<b>Totaal stand reserves per 31 december</b>	<b>3.487.000</b>	<b>2.934.000</b>	<b>2.986.000</b>	<b>2.455.000</b>	<b>2.427.000</b>
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000	3.768.000
<b>Overschot/tekort van het weerstandscapaciteit</b>	<b>-63.000</b>	<b>-669.000</b>	<b>-671.000</b>	<b>-1.257.000</b>	<b>-1.341.000</b>

## Doorkijk 2024-2027

Een aantal ontwikkelingen heeft invloed op het resultaat tot en met 2027. In onderstaande tabel zijn deze ontwikkelingen zichtbaar. We lichten de ontwikkelingen hierna toe.

### Overzicht wijzigingen begroting 2023

Hieronder worden de voorgestelde wijzigingen kort toegelicht. Een uitgebreide omschrijving van nieuw beleid, wensen en de financiële gevolgen hiervan is te vinden in de individuele programma's.

Het financieel perspectief start met het begrotingssaldo na vaststelling van de 2<sup>e</sup> bestuursrapportage 2022.

Overzicht wijzigingen ten opzichte van primitieve begroting 2023				
In €	2024	2025	2026	2027
<b>Resultaat primitieve begroting 2023</b>	<b>694.000</b>	<b>1.288.000</b>	<b>482.000</b>	<b>482.000</b>
Autonome ontwikkelingen	71.000	57.000	392.000	344.000
Overige ontwikkelingen	4.000	4.000	4.000	-
Genomen besluiten	-15.000	-15.000	-15.000	-11.000
<b>Resultaat na 2e bestuursrapportage 2022</b>	<b>754.000</b>	<b>1.334.000</b>	<b>863.000</b>	<b>815.000</b>
<u>Autonome ontwikkelingen</u>				
Ontwikkeling algemene uitkering, indexatie budgetten en CAO-ontwikkelingen	-465.000	-475.000	-546.000	-566.000
<u>Reeds genomen raadsbesluiten</u>				
Verwerking aangenomen raadsbesluiten van de diverse taakvelden	-94.000	-182.000	-332.000	-122.000
<u>Uitvoeringsagenda: 2022-2026</u>				
Financiële uitwerking coalitieprogramma "meedenken, meepraten, meedoen"	-748.000	-625.000	-516.000	-155.000
<b>Resultaat kadernota 2024-2027</b>	<b>-553.000</b>	<b>52.000</b>	<b>-531.000</b>	<b>-28.000</b>

### Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die op de gemeente afkomen en waar de gemeente zelf geen invloed op kan uitoefenen. Deze hebben voornamelijk betrekkingen op indexeringen.

Onderstaande tabel laat het effect van de autonome ontwikkelingen op de meerjarenraming zien.

Autonome ontwikkelingen					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. Ontwikkelingen Algemene Uitkering	-	-	-	-	0.7
b. Cao-ontwikkelingen	-570.000	-570.000	-570.000	-570.000	0.4
c. Kaderbrief Veiligheidsregio	-123.000	-141.000	-157.000	-194.000	1.2
d. Gewijzigde begroting de Dienst (Sociaal Domein)	-106.000	-100.000	-123.000	-199.000	6.0
e. Gewijzigde begroting FUMO (milieubeheer)	-27.000	-28.000	-30.000	-31.000	7.4
f. Bijdrage GR De Wadden	-20.000	-23.000	-39.000	-46.000	0.1
g. Toeristenbelasting	311.000	316.000	305.000	385.000	3.4
h. Forensenbelasting	42.000	42.000	38.000	57.000	3.4
i. Precariobelasting	28.000	29.000	30.000	32.000	0.64
	<b>-465.000</b>	<b>-475.000</b>	<b>-546.000</b>	<b>-566.000</b>	

### Reeds genomen raadsbesluiten

In de afgelopen periode zijn er meerdere raadsbesluiten genomen die consequenties hebben voor het financieel perspectief. Deze besluiten zijn verwerkt in de meerjarenraming. Een overzicht van de besluiten is te zien in de volgende tabel.



Reeds genomen raadsbesluiten					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. Kapitaallasten: investering steiger Passantenhaven	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000	2.3
b. Verhoging huur Passantenhaven	8.000	8.000	8.000	8.000	2.3
c. Kapitaallasten: Herinrichting Groene Strand / Zwarte weg	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	2.1
d. De Friese aanpak (Omgevingswet)	-6.000	-	-	-	8.1
e. Beeldopnamen raadsvergadering	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	0.1
f. Digitaal erfgoed	-73.000	-57.000	-57.000	-57.000	5.5
g. Kapitaallasten Havenfront	-	-225.000	-375.000	-250.000	2.4
h. Onttrekking reserve kapitaallasten Havenfront	-	115.000	115.000	115.000	0.10
i. Dekking kapitaallasten haven vanuit derden	-	-	-	85.000	2.3
	<b>-94.000</b>	<b>-182.000</b>	<b>-332.000</b>	<b>-122.000</b>	

### Uitvoeringsagenda: “Meedenken, meepraten, meedoen”

In deze Kadernota is een uitwerking opgenomen van de uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda is opgesteld naar aanleiding van het coalitieakkoord: “Koers naar de toekomst: meedenken, meepraten, meedoen”. De onderstaande tabel laat het effect van de uitvoeringsagenda op de begroting zien.

Uitvoeringsagenda coalitieakkoord: 2024-2026					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. Onderzoek multifunctionele sporthal	-25.000	-	-	-	5.2
b. Transparante samenwerking Raad en ambtelijke organisatie	-30.000	-	-	-	0.4
c. Onderhoud fietspaden	-40.000	-	-	-	2.1
d. Uitwerken optie 3 parkeeractie oud west	-25.000	-	-	-	2.1
e. Pilot douche-toiletvoorziening	-100.000	-	-	-	1.2
f. Vernieuwen welstandsnota	-25.000	-	-	-	8.1
g. Onderzoek eilanders lokale woningmarkt	-25.000	-	-	-	8.3
h. Toereikend krijgen kabelnetwerk	-5.000	-	-	-	7.4
i. Ontwikkeling organisatie	-125.000	-	-	-	0.4
j. Erfpacht als instrument om nieuwbouw betaalbaar te houden	-	-25.000	-	-	8.3
k. Ontwikkelingen toeristische visie	-	-52.000	-	-	3.4
l. Herzien bestemmingsplan bedrijventerrein	-	-25.000	-	-	8.1
m. Onderzoek mogelijkheid tweede brug (aanleginrichting) havengebied	-	-25.000	-	-	2.4
n. Gemeente profileert zich als aantrekkelijke werkgever	-	-200.000	-	-	0.4
o. Open, transparante en laagdrempelige communicatie met burgers	-	-	-150.000	-	0.4
p. Initiatieven op het gebied van vervolgoedingen stimuleren	-	-	-30.000	-	4.3
q. Eerstelijnszorg blijft een prioriteit op het eiland	-	-	-10.000	-	7.1
r. Maatregelen om auto gebruik niet-eilanders te verminderen	-	-	-25.000	-	3.4
s. Sportakkoord actief uitvoeren	-13.000	-13.000	-16.000	-	5.1
t. Helder Terschelling	-100.000	-100.000	-100.000	-	7.1
u. Lokale Inclusie Agenda	-25.000	-	-	-	6.1
v. Voor iedereen toegankelijke voorzieningen	-7.000	-7.000	-7.000	-7.000	6.1
w. Voorliggende voorzieningen	-21.000	-21.000	-21.000	-21.000	6.6
x. Praktijkondersteuner Jeugd	-30.000	-30.000	-30.000	-	6.2
y. Verhogen budget studiekosten	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	0.4
z. Verhogen budget reis- en verblijfkosten	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	0.4
aa. Kapitaallasten herinrichting gemeentehuis	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000	0.4
ab. Leerlingenvervoer Terschelling - Vlieland	-17.000	-17.000	-17.000	-17.000	4.3
ac. Doorlopende leerlijnen en praktijk onderwijs	-10.000	-	-	-	4.1
ad. Subsidies	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000	5.3
ae. Vrijwilligersbeleid	-15.000	-	-	-	5.3
	<b>-748.000</b>	<b>-625.000</b>	<b>-516.000</b>	<b>-155.000</b>	

### Toelichting op de verschillende programma's

In elk programma voeren we verschillende activiteiten uit om de bestuurlijke doelen te behalen. In de komende paragrafen beschrijven we de programma's en de ontwikkelingen die er zijn. In deze Kadernota beschrijven we alleen de kaders. De definitieve en concrete voorstellen werken we uit in de begroting 2024.

## Programma 0 – Burger en ondersteuning

### Communicatie

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Op het gebied van communicatie zien we verschillende ontwikkelingen en trends:

- Het vertrouwen van mensen in overheden is al jaren aan het dalen. Het kantelpunt is vorig jaar bereikt: mensen hebben minder vertrouwen in overheden en in de reguliere media dan in bedrijven.
- Technologie blijft zich razendsnel ontwikkelen. Met nieuwe technologie is het steeds beter mogelijk om aan te sluiten bij individuele behoeften van mensen. Onlinekanalen zijn ontmoetingsplekken waar interactie plaatsvindt.
- Diversiteit is onvermijdelijk: kan iedereen wel meedoen? Dat gaat niet alleen over kleur, maar ook over achtergrond, milieu en opleiding. Het gaat bijvoorbeeld om begrijpelijke teksten voor laaggeletterden of een website die te gebruiken is voor slechtzienden.
- De huidige arbeidsmarkt staat zwaar onder druk, en dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Om nieuwe collega's te werven én collega's te behouden, is een duidelijke strategie op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie nodig.
- De Omgevingswet gaat regels over de leefomgeving bundelen in één nieuwe wet. Bij de invoering van de wet is -om uit te leggen wat er verandert voor zowel inwoners als collega's- inzet van communicatie cruciaal.

Op dit moment werken we aan een nieuwe communicatiestrategie. Daarnaast maakten we vorig jaar een strategie voor arbeidsmarktcommunicatie. Deze strategie zetten we de komende jaren voort.

### *Hoe gaan we dit doen?*

De communicatiestrategie is gebaseerd op bovenstaande trends en de ambities in het coalitieakkoord. De communicatiestrategie focust zich onder andere op:

- Het benadrukken van het belang van communicatie. We schuiven proactief aan bij projecten en trainen collega's in communicatie.
- We communiceren transparant en helder. Onze inwoners moeten informatie goed kunnen begrijpen. We focussen online op digitoegankelijkheid.
- We zetten de deuren van het gemeentehuis open en richten het gemeentehuis zo in dat inwoners en ondernemers zich er welkom voelen. We blijven onze dienstverlening constant verbeteren.
- We zien onze onlinekanalen als een extra plek om inwoners te ontmoeten. Onze online communicatie is interactief en persoonlijk. In 2023 starten we met de inzet van Instagram om een extra doelgroep te bereiken.
- We werken samen met inwoners en ondernemers aan onze ambities. We maken gebruik van de kennis, krachten en ideeën die er op het eiland zijn.
- We werken aan het imago van de gemeente als werkgever. We zetten onze strategie voor arbeidsmarktcommunicatie voort.

### DIV/bedrijfsvoering

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Op dit moment is ons bouwarchief niet eenvoudig te benaderen voor onderzoekers en belangstellenden. Zij zijn op dit moment verplicht om langs te komen op het gemeentehuis. Ook vragen ze soms aan onze medewerkers om dossiers te kopiëren en toe te sturen. Dit is vaak een tijdrovende klus, voornamelijk vanwege de AVG-wetgeving. Elk gekopieerd dossier moet we op dit moment handmatig anonimiseren. Om de toegankelijkheid van het bouwarchief te bevorderen willen we deze digitaliseren. Dat maakt het makkelijker vindbaar voor iedereen die een bouwdoossier wil inzien.

### *Hoe gaan we dit doen?*

Het digitaliseren van bouwdoSSIERS is specialistenwerk. Het is daarom nodig hiervoor een bedrijf in te huren. Dit bedrijf kan het gehele bouwarchief in betrekkelijk korte tijd digitaliseren. Zij dragen er zorg voor dat het archief in goede digitale staat terug wordt gegeven aan de gemeente Terschelling.

### Opleidingen

#### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In het coalitieakkoord staan onderwijs en ontwikkeling hoog op de agenda. Dat geldt niet alleen voor inwoners, maar ook voor medewerkers. Alleen met goede medewerkers kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord vervullen en onze zelfstandigheid behouden. Daarnaast is het coalitieakkoord helder over onze rol: 'De gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever'.

Zoals in eerdere documenten is aangegeven staat de huidige arbeidsmarkt zwaar onder druk. Dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Door een nieuwe aanpak in arbeidsmarktcommunicatie lukt het ons om nieuwe collega's te vinden. Vaak passen zij goed bij de functie, maar hebben zij wel extra kennis nodig om de functie goed uit te kunnen voeren. Hetzelfde geldt voor collega's die al in dienst zijn van de gemeente. Zij worden op basis van hun talenten met het programma 'Talent Centraal' klaargestoomd voor een andere functie binnen de organisatie.

### *Hoe gaan we dit doen?*

Om goede kwaliteit te blijven leveren, en medewerkers aan ons te blijven binnen is het belangrijk om te investeren in opleiding en ontwikkelingen. Nieuwe collega's hebben vaak een extra opleiding of coaching nodig als zij starten met de functie. Hetzelfde geldt voor medewerkers die op dit moment al in dienst zijn bij de gemeente en in een andere functie aan de slag willen. We stellen extra geld beschikbaar om opleidingen en coaching aan te kunnen bieden aan zowel nieuwe als huidige medewerkers.

### Digitalisering HRM systemen

#### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

De digitalisering zit wereldwijd in een stroomversnelling. Online een aankoop doen is voor iedereen aan de orde van de dag. Datzelfde geldt ook voor alles wat met arbeidsvoorwaarden te maken heeft. Medewerkers, maar ook bestuurders, willen graag direct een salarisstrook of jaaropgaaf kunnen bekijken. Maar ze willen ook weten welke (financiële) keuzes zij kunnen maken binnen hun arbeidsvoorwaarden en de gevolgen daarvan direct inzichtelijk hebben. Het is daarom van belang om als werkgever medewerkers digitale mogelijkheden te bieden binnen hun arbeidsvoorwaarden.

### *Hoe gaan we dit doen?*

In 2022 zijn we gestart met de eerste stappen naar een digitaal eHRM systeem. Niet alleen om efficiënter te werken, maar ook om raadsleden, bestuurders en medewerkers zelf digitale regie te geven over hun arbeidsvoorwaarden. Het is noodzakelijk om het komende jaar het systeem verder uit te bouwen. Daarnaast werken we aan het koppelen van een aantal systemen, zoals het beheren van de persoonsgegevens, verlof en urenverantwoording. Zo kunnen medewerkers op één plek hun gegevens invoeren en beheren.

### Reis- en verblijfkosten

#### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Het werken op afstand, ook wel hybride werken genoemd, is een belangrijke voorwaarde die eraan bijdraagt dat we bij gemeente Terschelling in deze arbeidsmarkt talenten kunnen werven. Het betekent dat medewerkers kunnen blijven waar zij wonen, en dat als dat nodig is, zij naar Terschelling reizen. Verhuizen naar Terschelling kan alleen als iemand daar de mogelijkheden en de middelen voor heeft. Omdat het daarmee ook geen noodzaak is, kan het gezien worden als aanvullende arbeidsvoorwaarde. Dat maakt het werken voor Terschelling en haar inwoners extra aantrekkelijk.

### *Hoe gaan we dit doen?*

Op de post reis- en verblijfkosten worden op dit moment zowel de reiskosten geboekt van medewerkers die op het eiland wonen, als van medewerkers die aan de wal wonen maar regelmatig reizen en overnachten op Terschelling om hun werk te kunnen doen. De boot- en hotelkosten zijn de laatste jaren aanzienlijk gestegen. We stellen extra geld beschikbaar om de reis- en verblijf kosten van de medewerkers te kunnen bekostigen. .

### Gevolgen cao wijzigingen

#### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

De Cao Gemeenten bepaalt de arbeidsvoorwaarden voor werknemers die in dienst zijn bij een gemeente. Voor 2023 is op 5 april 2023 een nieuwe cao afsloten met een looptijd van 2 januari 2023 tot en met 31 december 2023. Reden voor deze bijzondere startdatum is omdat de grondslag van de pensioenen jaarlijks op 1 januari plaats vindt en deze anders herrekend zouden moeten worden.

### *Hoe gaan we dit doen?*

Niet alleen voor de coalitie is het aantrekkelijk zijn als werkgever van belang. Ook landelijk is door de vaststelling van een nieuwe cao geïnvesteerd in de koopkracht van medewerkers en is een impuls gegeven aan de positie van gemeentelijke werkgevers op de arbeidsmarkt. De gemeente is gehouden uitvoering te geven aan de cao. In deze cao zijn onder andere afspraken gemaakt over salarisverhogingen en verlof.

### Publieksdienstverlening

#### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

De gemeente is er voor haar inwoners en ondernemers. We stellen ons dienstbaar op en zijn open en bereikbaar voor inwoners, ondernemers en organisaties. We willen nog beter, begrijpelijker en meer proactief communiceren. De basis is het onderzoek dat we eind 2021 uitvoerden naar onze dienstverlening. Dit neemt ook een belangrijke plaats in binnen het coalitieakkoord.

### *Hoe gaan we dit doen?*

We blijven onze klantcommunicatie verbeteren. Dit doen we onder andere met de inzet van het digitale zaaksysteem Mozard. Ook werken we aan de herinrichting van het gemeentehuis. Het doel is om de publiekshal, de publieke (werk)ruimtes en de Raadszaal een uitstraling te geven waar elke bezoeker zich thuis voelt. We creëren een verbinding tussen de publieksruimtes en het bestuurlijke gedeelte. Hier wordt in het gebouw ruimte geboden voor de samenwerking met de inwoners, andere organisaties en ondernemers en de samenwerking met in- en externe partijen.

We maken het gemeentehuis toegankelijker en transparanter. De herinrichting is van toepassing op het meubilair, wand- en vloerbekleding, verlichting, aanschaf van ICT-voorzieningen en bouwtechnische aanpassingen waar nodig, zowel voor de publiekshal, aanverwante ruimtes, de Raadszaal en backoffice.

## Financieel overzicht programma 0

PROGRAMMA 0 BURGER EN ONDERSTEUNING					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
0.1 BESTUUR	Baten	14.000	14.000	14.000	14.000
	Lasten	-1.221.000	-1.239.000	-1.277.000	-1.284.000
		<b>-1.207.000</b>	<b>-1.225.000</b>	<b>-1.263.000</b>	<b>-1.270.000</b>
0.2 BURGERZAKEN	Baten	130.000	130.000	130.000	130.000
	Lasten	-109.000	-109.000	-109.000	-109.000
		<b>21.000</b>	<b>21.000</b>	<b>21.000</b>	<b>21.000</b>
0.4 OVERHEAD	Baten	191.000	145.000	145.000	145.000
	Lasten	-8.093.000	-8.243.000	-8.320.000	-8.170.000
		<b>-7.902.000</b>	<b>-8.098.000</b>	<b>-8.175.000</b>	<b>-8.025.000</b>
0.5 TREASURY	Baten	384.000	384.000	384.000	384.000
	Lasten	-	-	-	-
		<b>384.000</b>	<b>384.000</b>	<b>384.000</b>	<b>384.000</b>
0.61 OZB WONINGEN	Baten	1.344.000	1.377.000	1.412.000	1.412.000
	Lasten	-72.000	-72.000	-72.000	-72.000
		<b>1.272.000</b>	<b>1.305.000</b>	<b>1.340.000</b>	<b>1.340.000</b>
0.62 OZB NIET-WONINGEN	Baten	1.467.000	1.504.000	1.542.000	1.542.000
	Lasten	-	-	-	-
		<b>1.467.000</b>	<b>1.504.000</b>	<b>1.542.000</b>	<b>1.542.000</b>
0.64 OVERIGE BELASTINGEN	Baten	130.000	133.000	136.000	138.000
	Lasten	-	-	-	-
		<b>130.000</b>	<b>133.000</b>	<b>136.000</b>	<b>138.000</b>
0.7 ALGEMENE UITKERING	Baten	11.713.000	12.441.000	12.064.000	12.016.000
	Lasten	-	-	-	-
		<b>11.713.000</b>	<b>12.441.000</b>	<b>12.064.000</b>	<b>12.016.000</b>
0.8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	Baten	30.000	30.000	30.000	30.000
	Lasten	-	-	-	-
		<b>30.000</b>	<b>30.000</b>	<b>30.000</b>	<b>30.000</b>
0.11 ONVOORZIEN	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-650.000	-700.000	-750.000	-750.000
		<b>-650.000</b>	<b>-700.000</b>	<b>-750.000</b>	<b>-750.000</b>
<b>TOTAAL PROGRAMMA 0 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>5.258.000</b>	<b>5.795.000</b>	<b>5.329.000</b>	<b>5.426.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	450.000	450.000	450.000	450.000
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		<b>449.000</b>	<b>449.000</b>	<b>449.000</b>	<b>449.000</b>
<b>TOTAAL PROGRAMMA 0 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>5.707.000</b>	<b>6.244.000</b>	<b>5.778.000</b>	<b>5.875.000</b>

  

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	15.853.000	16.608.000	16.307.000	16.261.000
Lasten	-10.146.000	-10.364.000	-10.529.000	-10.386.000
	<b>5.707.000</b>	<b>6.244.000</b>	<b>5.778.000</b>	<b>5.875.000</b>

### Toelichting diverse ontwikkelingen

#### Communicatie

Het nieuwe communicatieplan is klaar in de zomer van 2023. Pas op dat moment zijn de acties en de financiële gevolgen duidelijk.

#### Div/bedrijfsvoering

De kosten voor deze digitaliseringsslag worden geschat op € 60.000. Er is voor 2023 en 2024 al een bedrag gereserveerd van € 20.000. Extra is dan € 20.000 in 2024.

### Opleidingen

Op dit moment is er voor de opleidingskosten € 150.000 begroot. Op 21 april 2023 is er aan opleidingskosten € 94.000 uitgegeven. Een extra € 50.000 zou ons in staat moeten stellen om medewerkers goed op te leiden. Het totale opleidingsbudget komt daarmee uit op € 200.000,-.

Wettelijk gezien is het sinds 2022 zo dat opleidingen die gegeven worden in het kader van vakkennis en kunde niet kunnen worden teruggevorderd op medewerkers als zij vertrekken bij de organisatie. Daarbij wordt volgend jaar op grond van een herziene Strategische Personeelsplanning opnieuw bekeken of de geraamde middelen toereikend zijn.

### Digitalisering HRM systemen

De investering voor het uitbouwen van het eHRM systeem bedraagt € 12.000. Voor de koppeling van systemen is naar verwachting een bedrag van € 10.000,- nodig. De kosten hiervan vallen ten laste van het budget automatisering. In 2022 was er voldoende ruimte beschikbaar binnen dit budget. Echter is niet in te schatten of dit voor 2023 eveneens het geval zal zijn.

### Reis- en verblijfskosten

Voor reis- en verblijfskosten is € 48.000 begroot en op 21 april 2023 al € 20.000 uitgegeven. In 2022 en de jaren vóór de Covid pandemie was dit budget ook niet afdoende. Toen is het budget overschreden met een bedrag van ongeveer € 20.000. Het advies is daarom om dit budget te verhogen met € 20.000,-.

### Gevolgen cao wijzigingen

Allereerst is binnen deze cao een nominale stijging van € 240 bruto per maand doorgevoerd en vervolgens een stijging van 2% over het bruto maandsalaris. Berekend over het volledige personeelsbestand betekent dit een loonstijging van ca. € 570.000. Dit effect is niet op te vangen binnen de huidige salarisbegroting, waardoor deze met eenzelfde bedrag verhoogd zal moeten worden.

Dit bedrag is gebaseerd op een schatting. In de loop van het opstellen van de begroting berekenen we de salarisbegroting nogmaals en zal het definitieve effect van de cao wijzigingen zichtbaar worden.

### Publieksdienstverlening

Tot op heden is het onderzoek publieksdienstverlening en de ontwikkelingen met betrekking tot het digitaliseren van zaken en de herinrichting van het gemeentehuis binnen de bestaande budgetten opgevangen. Nu het op de inrichting aankomt zal rekening gehouden moeten worden met een investeringskrediet van ca. € 250.000, af te schrijven over 10 jaar, waardoor de jaarlijkse last neer komt op € 25.000,-.

## Programma 1 – Veiligheid

### Strandnotitie

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In 2023 wordt bij wijze van pilot een douchevoorziening geplaatst bij strandovergangen. Daarna actualiseren we de strandnotitie. Net als in de toeristische visie kan hierin de balans tussen de uiteenlopende vormen van strandrecreatie worden geborgd.

*Hoe gaan we dit doen?*

In 2023 stellen we een plan van aanpak op, om een gedragen strandnotitie op te stellen. De strandnotitie stellen we op in samenhang met de nieuwe, nog op te stellen, toeristische visie.

### Openbare orde en veiligheid

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Veiligheid, verbinding en weerbaarheid versterken op Terschelling: dát is de ambitie van het programma Veiligheid. Het programma Veiligheid is een breed programma, dat gaat over onderwerpen als crisisbeheersing tot aan de bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit en digitale criminaliteit.

Wat willen we bereiken:

- Een veilige woon- en leefomgeving.
- Meer bewustwording rondom het thema ondermijning.
- Het beheersen van risico's en het coördineren hulpverlening bij incidenten en crises.
- Veilige zomers.

*Hoe gaan we dit doen?*

Om de ambities die we hebben op het gebied van veiligheid te behalen is het belangrijk dat we zowel met interne als externe partners samenwerken. Wij coördineren de samenwerking tussen de verschillende handavingspartners en voeren de regie over alle partijen.

De gemeente heeft bovendien de regie in het opstellen van strategieën voor verschillende vraagstukken op het gebied van veiligheid. De afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) ondersteunt de uitvoering van het beleid. We faciliteren en verbinden; bijvoorbeeld door externe partijen of interne beleidsterreinen met elkaar in contact te brengen of overleggen te organiseren voor buurtbewoners en ondernemers.

We werken aan een transparant en veilig evenementenbeleid. Dat beleid zorgt ervoor dat inwoners en ondernemers een goed beeld krijgen van de mogelijkheden en de behoeften voor het organiseren van een veilig en mooi evenement op Terschelling.

Daarnaast leveren we een actieve bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân. Met deze partij werken we aan een integrale hulpverlening bij rampenbestrijding en crisisbeheersing. Voor ons eiland hebben we een eigen COWA structuur, die we integraal aanvliegen met onze crisis partners.

Op basis van Integraal Veiligheidsbeleid geven we uitvoering aan het beleid. Belangrijke thema's zijn:

- Ondermijnende criminaliteit
- Effectieve verbinding veiligheid en zorg
- Cyberveiligheid
- Maatschappelijke onrust of verdeeldheid

*Ondermijnende criminaliteit*



In 2024 maken we uitvoeringsplan Ondernijning. Het thema vastgoedfraude heeft hierin een prominente rol. Eén van de acties is het maken van een Wadden-brede fenomeenrapportage voor vastgoedfraude, in samenwerking met het Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC) Noord Nederland. Ook nemen we deel aan de Meld Misdaad Anoniem campagne voor vastgoedfraude.

### *Crisisbeheersing*

Op het gebied van crisisbeheersing werken we samen met verschillende partners. Samen coördineren we de voorbereiding op de hulpverlening bij incidenten en crises. De partners binnen de crisisbeheersing zijn onder andere de brandweezorg, de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en de gemeentelijke organisatie (sectie bevolkingszorg). De gemeentelijke medewerkers die een rol hebben in de crisisbeheersing krijgen trainingen en doen oefeningen om zich goed voor te bereiden op crisissituaties. De Veiligheidsregio Fryslân heeft hierin de coördinatie. Als gemeente zorgen we ervoor dat het aanbod voor vakbekwaamheid aansluit bij de wensen en de behoeften van de medewerkers.

### *Zomer Veiligheid*

Om te zorgen voor veilige zomers, maken we samen met onze partners een integrale handhavings/samenwerkingsstrategie. Het Handhavingsarrangement wordt deze zomer in de Driehoek Noord West vastgesteld. In het Handhavingsarrangement beschrijven we de kernwaarden en maken we werkafspraken. We zetten vanuit onze gemeentelijke rol in op extra handhavingcapaciteit tijdens het hoogseizoen voor de volgende projecten:

- Project “veilig uitgaan”
  - Aanpak overlast in uitgaansgebieden;
  - Ondersteuning veiligheidspartners;
  - Veiligheid rondom de recreatiegebieden.
- Project “Preventie en handhaving Alcohol De Friese Waddeneilanden”
  - Periodiek toezicht bij bedrijven/instellingen die beschikken over een Drank- en Horecaverunning;
  - Toezicht bedrijven zonder Drank- en Horecaverunning;
  - Toezicht op tijdelijke activiteiten.
- Project ‘kleine ergernissen’ in de openbare ruimte. Voorbeelden zijn:
  - Foutgeparkeerde caravans/aanhangers;
  - Klein leed (parkeerproblematiek, hondenpoep, fietsen in wandelgebieden enz.);
  - Onrechtmatige bewoning (recreatief gebruik van permanente woningen);
  - Evenementenveiligheid;
  - Illegale bewoning (bijvoorbeeld bedrijfsloodsen).

### *Wat merken inwoners hiervan?*

- De ervaren veiligheid blijft minstens gelijk of neemt toe.
- Er wordt adequaat gereageerd op meldingen van overlast of gevaarlijke situaties die worden veroorzaakt door badgasten maar ook van eilanders in onze gemeente.
- In crisissituaties merken onze inwoners dat de crisisbeheersing goed en professioneel is geregeld. Onze inwoners worden goed opgevangen en de communicatie is helder.

## Financieel overzicht programma 1

PROGRAMMA 1 VEILIGHEID					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
1.1 CRISISBEHEERSINGEN BRANDWEER	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-789.000	-827.000	-853.000	-880.000
		<b>-789.000</b>	<b>-827.000</b>	<b>-853.000</b>	<b>-880.000</b>
1.2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	Baten	59.000	59.000	59.000	59.000
	Lasten	-467.000	-369.000	-371.000	-373.000
		<b>-408.000</b>	<b>-310.000</b>	<b>-312.000</b>	<b>-314.000</b>
<b>TOTAAL PROG 1 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.197.000</b>	<b>-1.137.000</b>	<b>-1.165.000</b>	<b>-1.194.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>TOTAAL PROG 1 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.197.000</b>	<b>-1.137.000</b>	<b>-1.165.000</b>	<b>-1.194.000</b>

  

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	59.000	59.000	59.000	59.000
Lasten	-1.256.000	-1.196.000	-1.224.000	-1.253.000
	<b>-1.197.000</b>	<b>-1.137.000</b>	<b>-1.165.000</b>	<b>-1.194.000</b>

### Strandnotitie

In het Plan van Aanpak moeten het proces en de kosten nader omschreven worden, een eerste raming hiervoor bedraagt € 25.000,-. Voor uitvoering van de pilot douchevoorziening is in 2024 een bedrag van € 100.000 gereserveerd.

## Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat

### Laadpalen plan

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In 2021 werden de uitgangspunten voor de infrastructuur voor elektrische voertuigen op Terschelling vastgelegd. In 2023 zijn de openbare laadpalen vervangen. De vervanging is uitgevoerd onder de provinciale concessie voor het plaatsen van openbare laadpalen. Die plaatsingsconcessie loopt af in 2024. Er wordt gewerkt aan een nieuwe concessie voor de jaren daarna. Dit jaar wordt bepaald óf en op welke wijze wij daaraan gaan deelnemen.

*Hoe gaan we dit doen?*

Het onderhoud van de onder de huidige concessie geplaatste palen is gewaarborgd tot 2030.

### Financieel overzicht programma 2

PROGRAMMA 2 VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
2.1 VERKEER EN VERVOER	Baten	515.000	515.000	515.000	515.000
	Lasten	-1.488.000	-1.423.000	-1.423.000	-1.423.000
		<b>-973.000</b>	<b>-908.000</b>	<b>-908.000</b>	<b>-908.000</b>
2.3 RECREATIEVE HAVENS	Baten	83.000	81.000	81.000	166.000
	Lasten	-56.000	-56.000	-56.000	-141.000
		<b>27.000</b>	<b>25.000</b>	<b>25.000</b>	<b>25.000</b>
2.4 ECONOMISCHE HAVENS EN WATERWEGEN	Baten	287.000	287.000	287.000	287.000
	Lasten	-1.328.000	-1.431.000	-1.555.000	-1.345.000
		<b>-1.041.000</b>	<b>-1.144.000</b>	<b>-1.268.000</b>	<b>-1.058.000</b>
<b>TOTAAL PROG 2 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.987.000</b>	<b>-2.027.000</b>	<b>-2.151.000</b>	<b>-1.941.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	417.000	385.000	385.000	385.000
	Lasten	-354.000	-364.000	-364.000	-364.000
		<b>63.000</b>	<b>21.000</b>	<b>21.000</b>	<b>21.000</b>
<b>TOTAAL PROG 2 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.924.000</b>	<b>-2.006.000</b>	<b>-2.130.000</b>	<b>-1.920.000</b>

  

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	1.302.000	1.268.000	1.268.000	1.353.000
Lasten	-3.226.000	-3.274.000	-3.398.000	-3.273.000
	<b>-1.924.000</b>	<b>-2.006.000</b>	<b>-2.130.000</b>	<b>-1.920.000</b>

## Programma 3 – Economie

### Toeristische visie

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In 2024 starten we met het opstellen van een nieuwe toeristische visie. Deze visie is naar verwachting in 2025 klaar. Het Coalitieprogramma geeft aan dat toerisme ‘de kurk is waar de eilander economie op drijft, maar dat de balans met zorg bewaakt moet worden’. In de toeristische visie kan deze balans nader omschreven worden.

### *Hoe gaan we dit doen?*

In 2023 stellen we een plan van aanpak op, waarmee we komen tot een gedragen toeristische visie. In 2024 starten we met het opstellen van de visie.

### Financieel overzicht programma 3

PROGRAMMA 3 ECONOMIE					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
3.1 ECONOMISCHE ONTWIKKELING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
3.4 PROMOTIE EN BELASTINGEN	Baten	4.783.000	4.878.000	4.976.000	5.075.000
	Lasten	-369.000	-421.000	-398.000	-373.000
		<b>4.414.000</b>	<b>4.457.000</b>	<b>4.578.000</b>	<b>4.702.000</b>
<b>TOTAAL PROG 3 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>4.414.000</b>	<b>4.457.000</b>	<b>4.578.000</b>	<b>4.702.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
<b>TOTAAL PROG 3 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>4.414.000</b>	<b>4.457.000</b>	<b>4.578.000</b>	<b>4.702.000</b>

  

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	4.783.000	4.878.000	4.976.000	5.075.000
Lasten	-369.000	-421.000	-398.000	-373.000
	<b>4.414.000</b>	<b>4.457.000</b>	<b>4.578.000</b>	<b>4.702.000</b>

### Toelichting diverse ontwikkelingen

#### Toeristische visie

In het uitvoeringsprogramma is een eerste raming ter grootte van €52.000,- voor de kosten van een toeristische visie opgenomen, in het Plan van Aanpak moeten deze kosten en het proces nader omschreven worden, wat kan maken dat er meer eigen ambtelijke inzet nodig is of dat er een grotere inzet op participatie gewenst is.

#### Lopende ontwikkelingen programma 3

#### Terrassenbeleid

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Tijdens de coronaperiode stelden we tijdelijke regels voor het terrassenbeleid in. In 2023 evalueren we deze beleidsregels, waarna we bepalen of een herijking van het terrassenbeleid wenselijk is.

*Hoe gaan we dit doen?*

De evaluatie van de zogenaamde 'coronaterassen' vormt het startpunt om te komen tot een heroverweging van het terrassenbeleid. In dit proces wordt op het gebied van participatie waar dat mogelijk is de samenhang met de herinrichting van winkelgebieden gezocht.

Evenals bij de toeristische visie, zal voor terrassenbeleid uit het plan van aanpak moeten blijken welk budget nodig is.

## Programma 4 – Onderwijs

Het Onderwijsprogramma van gemeente Terschelling streeft naar kwalitatief goed onderwijs voor alle kinderen en jongeren, inclusief volwassenen. Speerpunten voor de komende jaren zijn vernieuwing en verduurzaming van schoolhuisvesting, ondersteuning van kinderen met onderwijsachterstanden, aanpakken van schooluitval, duurzame sport- en bewegingsfaciliteiten, vervoer van leerlingen, en ontwikkeling van doorlopende leerlijnen en beroepsonderwijs. Tot slot is het onderwijsbeleid mede gericht op het tegengaan van krimp en het behoud van arbeidskrachten; beide van essentieel belang voor de leefbaarheid op het eiland.

### Leerlingenvervoer

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Leerlingenvervoer tussen Terschelling en Vlieland draagt bij aan leefbaarheid op beide eilanden en de ontwikkeling van arbeidspotentieel. De dienst is daarnaast medebepalend voor de gezamenlijke onderwijsontwikkeling en -vernieuwing op Vlieland en Terschelling. De pilot met de bootverbinding voor scholieren tussen Vlieland en Terschelling wordt voortgezet.

*Hoe gaan we dit doen?*

In 2023 worden nieuwe afspraken gemaakt om de doordeweekse bootverbinding tussen beide eilanden in stand te houden.

### Doorlopende leerlijnen en praktisch onderwijs

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Naast VMBO en het huidige Havo/VWO aanbod (klas 1 en 2) bestaat de ambitie om op termijn ook Havo en VWO-onderwijs op eindexamenniveau aan te bieden. Vanwege beperkte leerlingenaantallen is innovatie nodig, waaronder het gebruik van technologie.

*Hoe gaan we dit doen?*

Vanuit de waddensamenwerking en regiodeal moet vorm aan deze ideeën gegeven worden. De regiodeal moet nog vastgesteld worden. Daarna volgt een plan van aanpak. In samenwerking met werkgevers en MBO-opleiders worden in 2023 pilots gestart en opleidingen ontwikkeld voor Horeca, Zorg, Groen en Techniek. Na de eerste pilot fase (Q4 2023) volgt een evaluatie en een plan van aanpak.

## Financieel overzicht programma 4

PROGRAMMA 4 ONDERWIJS					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
4.1 OPENBAAR BASISONDERWIJS	Baten	1.735.000	1.735.000	1.735.000	1.735.000
	Lasten	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000
		<b>-2.000</b>	<b>-2.000</b>	<b>-2.000</b>	<b>-2.000</b>
4.2 ONDERWIJSHUISVESTING	Baten	76.000	76.000	76.000	76.000
	Lasten	-327.000	-327.000	-327.000	-327.000
		<b>-251.000</b>	<b>-251.000</b>	<b>-251.000</b>	<b>-251.000</b>
4.3 ONDERWIJSBELEID EN LEERLINGZAKEN	Baten	1.802.000	1.802.000	1.802.000	1.802.000
	Lasten	-2.114.000	-2.104.000	-2.134.000	-2.104.000
		<b>-312.000</b>	<b>-302.000</b>	<b>-332.000</b>	<b>-302.000</b>
<b>TOTAAL PROG 4 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-565.000</b>	<b>-555.000</b>	<b>-585.000</b>	<b>-555.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
<b>TOTAAL PROG 4 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-565.000</b>	<b>-555.000</b>	<b>-585.000</b>	<b>-555.000</b>

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	3.613.000	3.613.000	3.613.000	3.613.000
Lasten	-4.178.000	-4.168.000	-4.198.000	-4.168.000
	<b>-565.000</b>	<b>-555.000</b>	<b>-585.000</b>	<b>-555.000</b>

### Toelichting diverse ontwikkelingen

#### Leerlingenvervoer

De nieuwe afspraken worden een gezamenlijke inspanning, met risicospreiding voor onderwijs, gemeente, ondernemers en rederij Doeksen. Benodigde gemeentelijke bijdrage: €17.000 per jaar.

#### Doorlopende leerlijnen en praktijk onderwijs

Een plan van aanpak en specificering van het procesbudget volgen in 2024. De bedoeling is om dit vanuit de Regiodeal te financieren. Dit is nog niet concreet gemaakt. Om het proces te borgen wordt een bedrag van € 10.000,- gereserveerd.

### Lopende ontwikkelingen programma 4

#### Integraal Huisvestingsplan (IHP)

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We ronden het proces rondom het IHP voor de ontwikkeling van toekomstbestendige onderwijshuisvesting halverwege 2023 af. Daarna volgt de concrete uitwerking. Het uitgangspunt van het IHP is 'drie kernen, drie scholen', zoals de ambitie in het coalitieakkoord.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

Het onderzoeksrapport IHP wordt in het tweede kwartaal opgeleverd, waarna besluitvorming door college en raad volgt. De kosten voor het IHP worden bij besluitvorming over het IHP meegenomen.

#### Herinrichting Openbaar Onderwijs Terschelling (OOT)

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

De huidige organisatorische inrichting van het Openbaar Onderwijs Terschelling dient herzien te worden. Zowel de Raad van Toezicht als het OOT-bestuur zijn het hierover eens, mede volgend op aangedragen verbeterpunten door de Inspectie. Uiteindelijke besluitvorming hierover zal aan de gemeenteraad voorgelegd worden.

*Hoe gaan we dit doen?*

Het proces om te komen tot een nieuw bestuurlijk model is inmiddels gestart met een serie oriënterende gesprekken. Gedurende dit traject zal externe (juridisch) expertise nodig zijn om tot de inrichting van een nieuw model te komen. De kosten voor de inhuur zijn op dit moment nog niet te bepalen.



## Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

### Sporthal Midsland

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In samenhang met het integraal huisvestingsplan (IHP) en, op basis van een nog uit te voeren probleemanalyse in 2023, brengen we in 2024 de mogelijkheden in kaart voor het ontwikkelen van een multifunctionele sporthal in Midsland.

*Hoe gaan we dit doen?*

Bij het opstellen van een IHP zal de wens van een multifunctionele sporthal worden onderzocht en meegenomen.

### Subsidies

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We gaan aan de slag om het subsidieproces te verbeteren, met als doel om duidelijkheid te bieden aan inwoners en ondernemers. Deze verbetering sluit aan bij de ideeën die zijn vastgelegd in het coalitieakkoord. In het coalitieakkoord wordt benadrukt hoe belangrijk de eilander samenleving, sociale cohesie en heldere communicatie met inwoners, organisaties en bedrijven zijn. Door het subsidieproces te verbeteren, kunnen we bijdragen aan het versterken van deze aspecten.

*Hoe gaan we dit doen?*

We gaan het proces van subsidieverlening verder verbeteren, waarbij we ons vooral richten op communicatie en duidelijke afspraken. In 2024 wordt er een bijgewerkte versie van de Algemene Subsidieverordening van kracht. We onderzoeken de mogelijkheden om apart beleid voor subsidies op te stellen. Het Subsidiejaarprogramma wordt verder ontwikkeld volgens de lijn die we in 2023 zijn gestart, met name op het gebied van helderheid en overzichtelijkheid. Waar nodig worden subsidies geïndexeerd en we kijken naar specifieke thema's waar extra ondersteuning nodig is en die kunnen worden ondersteund door aparte subsidieregelingen.

### Vrijwilligers

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Veel organisaties hebben het moeilijk door de gevolgen van de coronacrisis, de energiecrisis, personeelstekorten en inflatie. In 2023 is in de begroting budget opgenomen voor organisaties die werken met vrijwilligers. We onderzoeken wat deze organisaties nodig hebben om te kunnen blijven functioneren. Vervolgens stellen we een plan op dat beschrijft hoe we als gemeente kunnen faciliteren of ondersteunen. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek, volgt in 2024 de implementatie.

*Hoe gaan we dit doen?*

In 2023 onderzoeken we wat organisaties die werken met vrijwilligers nodig hebben. Daarna stellen we een plan van aanpak op, waarin we beschrijven hoe we als gemeente deze organisaties kunnen faciliteren of ondersteunen.

## Financieel overzicht programma 5

PROGRAMMA 5 SPORT, CULTUUR EN RECREATIE					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
5.2 SPORTACCOMMODATIES	Baten	199.000	237.000	237.000	237.000
	Lasten	-777.000	-791.000	-796.000	-780.000
		<b>-578.000</b>	<b>-554.000</b>	<b>-559.000</b>	<b>-543.000</b>
5.3 CULTUURPRESENTATIE, PRODUCT-PARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-193.000	-178.000	-178.000	-178.000
		<b>-193.000</b>	<b>-178.000</b>	<b>-178.000</b>	<b>-178.000</b>
5.4 MUSEA	Baten	65.000	92.000	92.000	92.000
	Lasten	-634.000	-666.000	-671.000	-671.000
		<b>-569.000</b>	<b>-574.000</b>	<b>-579.000</b>	<b>-579.000</b>
5.5 CULTUREEL ERFGOED	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-76.000	-60.000	-60.000	-60.000
		<b>-76.000</b>	<b>-60.000</b>	<b>-60.000</b>	<b>-60.000</b>
5.6 MEDIA	Baten	68.000	68.000	68.000	68.000
	Lasten	-263.000	-267.000	-271.000	-271.000
		<b>-195.000</b>	<b>-199.000</b>	<b>-203.000</b>	<b>-203.000</b>
5.7 OPENBAAR GROEN EN (OPENLUCHT) RECREATIE	Baten	2.000	2.000	2.000	2.000
	Lasten	-144.000	-144.000	-144.000	-144.000
		<b>-142.000</b>	<b>-142.000</b>	<b>-142.000</b>	<b>-142.000</b>
<b>TOTAAL PROG 5 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.677.000</b>	<b>-1.647.000</b>	<b>-1.661.000</b>	<b>-1.645.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>TOTAAL PROG 5 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.677.000</b>	<b>-1.647.000</b>	<b>-1.661.000</b>	<b>-1.645.000</b>

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	334.000	399.000	399.000	399.000
Lasten	-2.087.000	-2.106.000	-2.120.000	-2.104.000
<b>Totaal</b>	<b>-1.753.000</b>	<b>-1.707.000</b>	<b>-1.721.000</b>	<b>-1.705.000</b>

### Toelichting diverse ontwikkelingen

#### Sporthal Midsland

De kosten voor de inhuur van externe procesbegeleiding worden voor 2024 ingeschat op € 25.000,-. Dit betreft een eerste raming. De kosten voor renovatie en nieuwbouw van de onderwijslocaties en sportvoorzieningen zijn afhankelijk van de uitkomsten van het IHP.

#### Subsidies

De werkzaamheden voor het verbeteren van het subsidieproces en het actualiseren van bestaande stukken behoren bij de reguliere ambtelijke inzet. Indexatie van bestaande subsidies is eerder al in de meerjarenbegroting meegenomen. Er bestaat een risico dat de komende tijd meer maatschappelijke organisaties behoefte hebben aan ondersteuning, of extra ondersteuning. Dit kan betrekking hebben op separate regelingen die nodig zijn, of de stijging van de inflatie en daarmee de gevraagde indexatie. Hiervoor wordt in eerste instantie € 15.000,- gereserveerd. Dit betreft een jaarlijks terugkerend bedrag.

#### Vrijwilligers

De kosten voor de versterking van de eilander vrijwilligersorganisaties hangen af van het plan dat we in 2023 opstellen. De verwachting is dat hier een eenmalig uitvoeringsbudget voor nodig is ter grootte van € 15.000,- en ook ambtelijke inzet.

## Programma 6 – Sociaal Domein

### Opvang vluchtelingen Oekraïne

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In maart 2022 kwamen er vluchtelingen uit Oekraïne naar Terschelling. De verwachting was dat de oorlog snel voorbij zou zijn, maar dat is niet het geval. Begin april 2023 worden er nog steeds 35 vrouwen en kinderen opgevangen op Terschelling. De gemeente heeft zelf vier locaties beschikbaar besteld en er zijn twee particuliere locaties beschikbaar. De twee particuliere locaties worden door de gemeente gehuurd.

De regelingen voor de opvang van de vluchtelingen vanuit Oekraïne lopen tot en met februari 2024. Het is niet te voorspellen hoelang opvang nog nodig is. De mensen die er nu zijn, kunnen hier blijven totdat de oorlog voorbij is. Als mensen langer willen blijven, zal er op een andere manier in hun huisvesting moeten worden voorzien. Binnen de gemeente wordt hierover al nagedacht, hoe dat in dat geval zal moeten gebeuren.

*Hoe gaan we dit doen?*

De gemeente werkt in dezen samen met de Stichting Opvang Oekraïne Terschelling. Dat blijven we doen zolang het nodig is.

### Lokale Inclusie Agenda

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In het VN-verdrag Handicap is vastgelegd dat gemeentes verplicht zijn een lokale inclusie-agenda vast te stellen.

*Hoe gaan we dit doen?*

Begin 2024 wordt een toekomstbestendige Lokale Inclusie Agenda opgesteld. Verder wordt er een lokale analyse gedaan met betrekking tot integratie en inclusiviteit.

## **Participatiewet, bestaanszekerheid en inburgering**

### Vroeg-signalering

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We geven uitvoering aan de taak vroeg-signalering.

*Hoe gaan we dit doen?*

We werken met het vroeg-signaleringssysteem. Ook is er personele inzet nodig.

## **WMO**

De speerpunten op het gebied van Wmo zijn:

- zorgen dat iedereen mee kan doen en kan (blijven) participeren binnen haar leefomgeving;
- het tijdig bieden van passende ondersteuning op maat;
- zorgen dat iedereen zo lang mogelijk zelfstandig thuis kan blijven wonen;
- het vergroten van de zelfredzaamheid en 'samen redzaamheid' (eigen verantwoordelijkheid vergroten en naar elkaar omkijken).

### Voor iedereen toegankelijke voorzieningen

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We onderzoeken hoe het aanbod van algemene, voor iedereen toegankelijke, voorzieningen kan worden uitgebreid met als doel de inzet van dure maatwerkvoorzieningen te verminderen.

Voorbeelden hiervan zijn het opzetten van een was- en strijkservice of het organiseren van een hulpmiddelenpool.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

We stellen een projectleider aan om het onderzoek uit te voeren, een plan op te stellen en de implementatie uit te zetten.

#### Voorliggende voorzieningen

##### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We werken aan een dekkend aantal voorliggende voorzieningen en faciliteiten in de leefomgeving van iedere inwoner. Denk hierbij aan inloopvoorzieningen of het aanbod van welzijnsorganisaties en dorpshuizen waar inwoners zelf initiatieven ontwikkelen en organiseren, en waar inwoners elkaar kunnen ondersteunen en informeren.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

We gaan in gesprek met de (welzijns)instellingen, buurtschappen en (zorg)organisaties om de wensen, behoeftes en mogelijkheden in beeld te krijgen. Naar aanleiding hiervan stellen we een plan van aanpak op.

#### Ondersteuning zonder indicatie

##### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Ondersteuning zonder indicatie richt zich op mensen met een psychische en/of (licht) verstandelijke beperking. Deze mensen hebben vaak geen ondersteuning in de vorm van een maatwerkvoorziening of individuele begeleiding nodig, maar hebben wél van tijd tot tijd ondersteuning nodig bij de dagelijkse gang van zaken. Met die ondersteuning voorkomen we zwaardere problematiek en verminderen we de inzet van dure en intensieve maatwerkondersteuning.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

In de tweede helft van 2023 ontwikkelen we een plan voor de ondersteuning van mensen zonder indicatie. Dit plan wordt voor besluitvorming aan de raad aangeboden.

#### Versterken dienstverlening

##### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We zetten in op het versterken van onze dienstverlening. We willen inwoners meer bewust laten worden van hun eigen mogelijkheden en die van hun leefomgeving. Hierbij faciliteren we onder andere door het verstrekken van informatie. Ook kijken we naar de inzet van een sociaal makelaar, het verbeteren van de digitale toegang én het vereenvoudigen van werkprocessen/verlagen van de administratieve lastendruk.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

In het derde kwartaal van 2023 stellen we een plan van aanpak op. Dit plan wordt in combinatie met de behoefte vanuit de Jeugdwet opgesteld (gaat om alle inwoners).

## **Jeugd**

De speerpunten op het gebied van 'jeugd' zijn:

- het inschakelen, herstellen en versterken van het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren, hun ouders en sociale omgeving;
- verstevigen van preventie en vroegsignalering en tijdig bieden van de juiste hulp op maat;
- zorgen dat jongeren psychisch gezond en weerbaar blijven of worden;
- een veilige toegankelijke plek voor jongeren (13-18 jaar) creëren waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten.

### Versterken sociale basis

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Naar aanleiding van de discussie over de beperking van de reikwijdte Jeugdhulp en het niet meer aanbieden van 'complementaire ondersteuning' ontwikkelen we in het derde kwartaal van 2023 een plan van aanpak met een advies over het versterken van de sociale basis.

*Hoe gaan we dit doen?*

We stellen een plan van aanpak op dat we ter besluitvorming voorleggen aan de gemeenteraad. Afhankelijk van het besluit, kunnen we eind 2023 de maatregelen in het plan uitvoeren.

### Praktijkondersteuner Jeugd

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

We starten een pilot 'praktijkondersteuner Jeugd bij de huisartsen'. Met deze pilot bieden we lichte tijdige lokale ondersteuning. We verwachten dat we hiermee duurdere ondersteuning en zorg kunnen voorkomen.

*Hoe gaan we dit doen?*

De praktijkondersteuner Jeugd is een medewerker van de huisarts en wordt voor 4 uren per week ingezet. De praktijkondersteuner wordt daarbij ondersteund vanuit het Eilandteam om kennis en kunde op te doen en in te zetten. Dit zal ongeveer 2 uur per week nodig zijn.

## Financieel overzicht programma 6

PROGRAMMA 6 SOCIAAL DOMEIN					
Product	L/B	2024	2025	2026	2027
6.1 SAMENKRACHT EN BURGERPARTICIPATIE	Baten	17.000	30.000	30.000	30.000
	Lasten	-679.000	-673.000	-682.000	-682.000
		<b>-662.000</b>	<b>-643.000</b>	<b>-652.000</b>	<b>-652.000</b>
6.2 TOEGANG EN EERSTELIJNSVOORZIENINGEN	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-178.000	-171.000	-198.000	-244.000
		<b>-178.000</b>	<b>-171.000</b>	<b>-198.000</b>	<b>-244.000</b>
6.3 INKOMENSREGELINGEN	Baten	412.000	414.000	413.000	413.000
	Lasten	-537.000	-544.000	-551.000	-551.000
		<b>-125.000</b>	<b>-130.000</b>	<b>-138.000</b>	<b>-138.000</b>
6.4 WSW EN BESCHUT WERKEN	Baten	43.000	43.000	43.000	43.000
	Lasten	-281.000	-285.000	-287.000	-287.000
		<b>-238.000</b>	<b>-242.000</b>	<b>-244.000</b>	<b>-244.000</b>
6.5 ARBEIDSPARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-29.000	-29.000	-30.000	-30.000
		<b>-29.000</b>	<b>-29.000</b>	<b>-30.000</b>	<b>-30.000</b>
6.6 MAATWERKVOORZIENING (WMO)	Baten	38.000	38.000	38.000	38.000
	Lasten	-1.106.000	-1.138.000	-1.169.000	-1.169.000
		<b>-1.068.000</b>	<b>-1.100.000</b>	<b>-1.131.000</b>	<b>-1.131.000</b>
6.7 JEUGD	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-1.317.000	-1.337.000	-1.355.000	-1.355.000
		<b>-1.317.000</b>	<b>-1.337.000</b>	<b>-1.355.000</b>	<b>-1.355.000</b>
<b>TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-3.617.000</b>	<b>-3.652.000</b>	<b>-3.748.000</b>	<b>-3.794.000</b>
PROD 1199 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-3.617.000</b>	<b>-3.652.000</b>	<b>-3.748.000</b>	<b>-3.794.000</b>

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	510.000	525.000	524.000	524.000
Lasten	-4.127.000	-4.177.000	-4.272.000	-4.318.000
	<b>-3.617.000</b>	<b>-3.652.000</b>	<b>-3.748.000</b>	<b>-3.794.000</b>

### Toelichting diverse ontwikkelingen

#### Opvang vluchtelingen Oekraïne

De Rijksoverheid vergoedt achteraf de kosten voor de opvang. Deze vergoeding wordt door de gemeente aangevraagd. Omdat er sprake is van een onzekere situatie is het niet duidelijk of het Rijk de opvangregeling zoals deze nu bestaat gaat verlengen in 2024.

#### Lokale Inclusie Agenda

Voor het opstellen van de Lokale Inclusie Agenda en de lokale analyse met betrekking tot integratie en inclusiviteit wordt in eerste instantie € 25.000,- gereserveerd. Dit bedrag kan nader gespecificeerd worden wanneer een plan van aanpak is opgesteld.

#### Vroeg-signalering

Tot en met 2026 zijn er middelen opgenomen in de begroting voor uitvoering van de taak vroeg-signalering. De benodigde kosten zijn als extra post opgenomen in de meerjarenraming. In de toekomst dient structurele inbedding van deze taak plaats te vinden binnen de organisatie.

### Voor iedereen toegankelijke voorzieningen

Kosten voor de inzet van een projectleider (1 fte) en implementatie bedragen circa €80.000,-. Verdeling vindt plaats via de verdeelsleutel van de gemeenschappelijke regeling.

Waadhoeke	Terschelling	Vlieland
€ 71.200	€ 7.200	€ 1.600

### Voorliggende voorzieningen

Voor de structurele uitvoering van het plan van aanpak is een bedrag nodig van ongeveer € 21.000,- per jaar.

### Ondersteuning zonder indicatie

Met het Hoofdlijnenakkoord GGZ is geormerkt budget beschikbaar van € 18.960. De kosten hangen af van het plan van aanpak dat nog opgesteld moet worden. Naar inschatting bedragen ze ongeveer € 70.000 euro, voor de inzet van 0,67 tot 0,89 fte. Mochten de kosten hoger zijn, dan volgt er een apart voorstel richting de raad.

### Versterken dienstverlening

Voor het versterken van de dienstverlening en het voorliggend veld zijn POK middelen beschikbaar. Op dit moment zijn de middelen nog niet inzichtelijk. Als het meer gaat kosten dan de gemeente aan POK middelen ontvangt, zal hier een apart voorstel richting de raad voor komen.

### Versterken sociale basis

Er is nog geen indicatie te geven van de kosten, deze worden meegenomen in het plan van aanpak en de besluitvorming.

### Praktijkondersteuner Jeugd

Kosten van het project bedragen circa € 30.000,-

## Lopende ontwikkelingen programma 6

### Werkstimulerende maatregelen

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In het kader van het Breed Offensief nemen we werkstimulerende maatregelen. Met de inzet van dit offensief komen er meer mensen aan het werk waardoor ze in hun eigen inkomen kunnen voorzien. Dit draagt voor de inwoner bij aan zijn welbevinden en zijn positie in de maatschappij.

*Hoe gaan we dit doen?*

Maatregelen om in het kader van Breed Offensief werk te stimuleren zijn een premie voor proefplaatsing, een werkstarterspakket en extra begeleiding.

### Integraal werken en toegang tot maatschappelijke voorzieningen

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Er wordt ingezet om de dienstverlening van de gemeente te versterken, algemene maatschappelijke voorzieningen te vergroten en/of toegankelijker te maken en het integraal werken binnen het sociaal domein te verbeteren.

*Hoe gaan we dit doen?*

In het derde kwartaal van 2023 stellen we een plan van aanpak op. Voor deze maatregelen in het plan worden POK-middelen ingezet. Deze middelen zijn ingesteld naar aanleiding van de

Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslagen (POK). De middelen zijn niet geoormerkt en moeten 'bestemd' worden.

Op het moment dat duidelijk is hoeveel POK-middelen de gemeente hiervoor ontvangt, volgt een voorstel.



## Programma 7 – Volksgezondheid en milieu

### Integraal preventief gezondheidsbeleid

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

- We zetten de ambities uit de nota gemeentelijk gezondheidsbeleid 2022-2026 (nota GGB) voor de Friese Waddeneilanden voort.
- De Brede Specifieke Uitkering vraagt erom om, tot 2027, elk jaar een plan van aanpak op te stellen dat gericht is op preventie en gezondheidsbevordering. In het plan komen 15 onderdelen op de thema's sport- en beweegstimulering, cultuurparticipatie, gezondheidsbevordering, en het versterken van de sociale basis, samen. Voor een groot deel zijn deze al in uitvoering.

*Hoe gaan we dit doen?*

We verwerken de ambities van de nota GGB in een integraal plan van aanpak. In dit plan staan de bestaande programma's en regelingen die in 2024 worden ingezet, waaronder: JOGG, Kansrijke Start, Helder Terschelling en daarnaast een nog te ontwikkelen aanpak voor valpreventie.

### Integraal Zorgakkoord (IZA)

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Om de zorg de komende jaren toegankelijk, goed en betaalbaar te houden is vanuit het ministerie van VWS het Integraal Zorgakkoord (IZA) geïnitieerd. In het IZA staan afspraken die fundamenteel bijdragen aan een toekomstbestendig zorglandschap, waarin publieke gezondheid en preventie centraal staan.

*Hoe gaan we dit doen?*

Op basis van een 'regiobeeld' (zorgsituatie in de regio) wordt in 2024 een 'regioplan' opgesteld door gemeenten, de zorgverzekeraar, zorgpartijen en patiëntenorganisaties. In dit plan komt te staan welke regio-opgaven prioriteit hebben, welke afspraken er zijn gemaakt om deze opgaven aan te pakken en welke partijen hierbij betrokken zijn.

### Duurzaamheid

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In het eerste kwartaal van 2023 werd het uitvoeringsprogramma 'Terschelling Samen Duurzaam' vastgesteld. Het programma loopt tot en met 2026. De belangrijkste doelstelling van het programma is 45% CO2-reductie in 2026 ten opzichte van 2027. Deze doelstelling is in lijn met het beleid van de Rijksoverheid.

*Hoe gaan we dit doen?*

Om de doelstelling te behalen werken we samen met partners als Terschelling Energie. Daarnaast zetten we een energiecoach in. In 2024 ligt de focus binnen het programma met name op de verduurzaming van de gebouwde omgeving, het toewerken naar een toekomstbestendig energiesysteem en het sluiten van kringlopen op het eiland.

### Vergunningverlening, toezicht & handhaving milieu

De FUMO voert voor de gemeente Terschelling alle milieutaken uit; zowel basistaken als plustaken. In 2024 stijgt de bijdrage aan de FUMO naar € 187.005. Dit is onder voorbehoud omdat de gevolgen van de Omgevingswet nog niet in de begroting voor 2024 van de FUMO zijn meegenomen. Deze gevolgen zullen in een begrotingswijziging 2024 van de FUMO nog volgen.

## Financieel overzicht programma 7

PROGRAMMA 7 VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
7.1 VOLKSGEZONDHEID	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-352.000	-360.000	-378.000	-276.000
		<b>-352.000</b>	<b>-360.000</b>	<b>-378.000</b>	<b>-276.000</b>
7.2 RIOLERING	Baten	870.000	870.000	870.000	870.000
	Lasten	-761.000	-761.000	-761.000	-761.000
		<b>109.000</b>	<b>109.000</b>	<b>109.000</b>	<b>109.000</b>
7.3 AFVAL	Baten	994.000	1.013.000	1.032.000	1.032.000
	Lasten	-1.014.000	-1.034.000	-1.054.000	-1.054.000
		<b>-20.000</b>	<b>-21.000</b>	<b>-22.000</b>	<b>-22.000</b>
7.4 MILIEUBEHEER	Baten	230.000	197.000	-	-
	Lasten	-716.000	-679.000	-484.000	-485.000
		<b>-486.000</b>	<b>-482.000</b>	<b>-484.000</b>	<b>-485.000</b>
7.5 BEGRAAFPLAATSEN EN CREMATORIA	Baten	11.000	11.000	11.000	11.000
	Lasten	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
		<b>-9.000</b>	<b>-9.000</b>	<b>-9.000</b>	<b>-9.000</b>
<b>TOTAAL PROG 7 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-758.000</b>	<b>-763.000</b>	<b>-784.000</b>	<b>-683.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>TOTAAL PROG 7 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-758.000</b>	<b>-763.000</b>	<b>-784.000</b>	<b>-683.000</b>

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	2.105.000	2.091.000	1.913.000	1.913.000
Lasten	-2.863.000	-2.854.000	-2.697.000	-2.596.000
	<b>-758.000</b>	<b>-763.000</b>	<b>-784.000</b>	<b>-683.000</b>

### Integraal preventief gezondheidsbeleid

- Voor het uitvoeren van het integraal plan van aanpak worden de volledige brede SPUK-gelden a € 73.866,- ingezet. Dit is onvoldoende om alle programma's en regelingen van te bekostigen. De verwachting is echter dat dit budget nog wordt verhoogd door het (achteraf) toepassen van de waddentoets. Wanneer dit niet gebeurt, moeten – net als in voorgaande jaren – eigen middelen vrijgemaakt worden, dan wel deelname aan bepaalde programma's worden heroverwogen.
- Voor Helder Terschelling wordt voor 2024 t/m 2026 jaarlijks € 100.000,- opgenomen. Hiervan dient € 13.000,- als uitvoeringsbudget. Van het overige budget wordt de inzet van VNN, monitoring en advies vanuit de GGD en het opstellen en het uitvoeren van een communicatieplan bekostigd.

### Integraal Zorgakkoord

Voor IZA zijn financiële middelen beschikbaar gesteld door het rijk. Mochten deze niet toereikend zijn, dan moeten voor dit thema extra middelen vrijgemaakt worden.

### Duurzaamheid

Binnen het programma is € 460.000 begroot voor de acties en projecten in 2024. Hiervan wordt €290.000 gedekt uit de structurele interne begroting voor duurzaamheid. Het overige budget wordt gedekt uit verschillende subsidiestromen van de Rijksoverheid. Risico hierbij is dat de hoogte van de subsidiestromen hoger of lager kunnen uitvallen dan de prognose. Hierop kan ingespeeld worden door het aanpassen van acties en projecten en verantwoording van de keuzes in de P&C-cyclus.

## Lopende ontwikkelingen programma 7

### Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP)

In de afgelopen twee jaar zijn er een aantal omissies naar voren gekomen binnen het huidige vGRP. Het huidige vGRP is geschreven voor de jaren (2019-2023). Om inzicht in de financiële gevolgen van deze omissies te krijgen heeft team techniek opdracht gegeven een herberekening van de kostendekking te laten uitvoeren, en om een nieuw vGRP 2024-2029 op te stellen.

Volgens de planning zal het vernieuwde vGRP tegelijk met de begroting 2024 bij de raad ter vaststelling worden aangeboden. De financiële gevolgen van het vernieuwde vGRP worden verwerkt in de begroting 2024 en de meerjarenraming.

### MJOP Wegen & Pleinen

In het najaar van 2022 zijn (bijna) alle gemeentelijke wegen en pleinen geïnspecteerd volgens de richtlijnen van het CROW. Op sommige locaties is eigendom en beheer nog onduidelijk of niet vastgelegd: we verwachten dit in de wegenlegger 2024-2025 te kunnen verwerken.

De weginspecties laten vooral een opgave zien ten aanzien van de elementverhardingen (open verharding). Het verdelen van deze werkzaamheden over een periode van 3 tot 4 jaar, gebeurt in afstemmingen met andere werkzaamheden zoals riolering, groen en stedelijke vernieuwing en op basis van prioriteit vanuit verkeersveiligheid.

De asfaltverhardingen zijn eenvoudiger te herverdelen in een MJOP. Eind 2023 inspecteren we de wegen voor een tweede keer. In 2024 wordt op basis van de inspectiegegevens een nieuw wegenbeheerplan / MJOP vastgesteld waarin we de geactualiseerde onderhouds- en investeringsbehoefte voor de jaren 2025-2029 vastleggen.

## Programma 8 – Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing

### Omgevingswet

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging (WKB) in werking. In 2023 werken we daarom hard aan de voorbereiding. Vanaf 1 januari is er een minimaal fundament klaar volgens de minimale acties van de VNG. De noodzakelijke minimale wijzigingen in dienstverlening, processen en systemen zijn dan ingericht.

In het jaar 2024 ervaren we hoe het werken volgens de Omgevingswet en de WKB uitpakt. In feite is 1 januari 2024 het startmoment van een stelselherziening. Dit heeft een grote impact op onze organisatie en dit vraagt de komende jaren dan ook veel tijd en aandacht.

*Hoe gaan we dit doen?*

In 2024 ligt de focus op het leren werken met de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging. De hele organisatie moet wennen en wegwijs raken met de nieuwe manier van werken. Daarnaast ontwikkelen we samen met de gemeenteraad en inwoners en ondernemers nieuwe beleidsinstrumenten, zoals de omgevingsvisie en het omgevingsplan. De huidige projectorganisatie blijft dan ook voorlopig nog in stand.

### Herziening welstandsnota

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In 2023 en 2024 wordt gewerkt aan de herziening van de Welstandsnota.

*Hoe gaan we dit doen?*

De herziening van de Welstandsnota wordt aanbesteed aan een externe partij.

### De Stoek

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Herstructurering van gemeentelijk vastgoed is één van de weinige reële, maar zeer kostbare, opties voor het realiseren van woningbouw om Oost. Samen met WoonFriesland wordt verder onderzoek verricht naar de haalbaarheid van sociale woningbouw op de locatie de Stoek.

*Hoe gaan we dit doen?*

Om de locatie beschikbaar te krijgen voor woningbouw is het noodzakelijk om de bestaande maatschappelijke voorzieningen te verplaatsen. De verplaatsing is aangemeld voor de Regio Deal. Voor de realisatie van de maatschappelijke voorzieningen op een andere locatie gaat allereerst een Plan van Aanpak opgesteld worden. Externe procesbegeleiding is daarbij noodzakelijk.

### Vergunningverlening WABO

*Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

Gemeente Terschelling voert zelf de BRIKS-taken uit in samenwerking met gemeente Harlingen. Hiervoor is een pool opgezet, waarin ook de medewerkers van gemeente Terschelling een plaats hebben. De pool is nog in opbouw. De invoering van de Omgevingswet heeft hier invloed op.

We evalueren de pool in het eerste half jaar van 2023. De pool is qua bezetting nog in een opbouwfase. Wegens krapte op de arbeidsmarkt is ervoor gekozen om te werken met trainees en junioren. Dat betekent dat expertise moet worden ingehuurd. Voor de komende jaren staat de invoering van de Omgevingswet centraal. Dat gaat een andere manier van werken betekenen. In 2023 wordt er volop geoefend met de instrumenten vanuit de Omgevingswet. Gelijk met de invoering van de Omgevingswet treedt ook de Wet Kwaliteitsborging Bouw (Wkb) in werking.

Toezicht bij bouwprojecten wordt veel meer aan de markt overgelaten, maar op andere punten juist weer veel meer bij de gemeente.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

Systemen worden omgevingswetproof gemaakt, waardoor processen geborgd zijn. Er wordt tot 1 januari 2024 geoefend met beide wetten. Medewerkers worden op cursussen en trainingen gestuurd. Ook in 2024 gaat het opleiden en trainen door.

#### Wonen

##### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

In het vierde kwartaal van 2023 wordt naar verwachting de Woonvisie en het nieuwe Programma Wonen vastgesteld. In 2024 gaan we werken volgens de nieuwe visie en het nieuwe programma. Daarnaast werken we aan de lopende woningbouwprojecten en particuliere initiatieven. Samen met WoonFriesland ontwikkelen we in 2023 een plan voor tijdelijke huisvesting, voor bijvoorbeeld seizoenspersoneel, sleutelfuncties en eventueel andere maatschappelijk en/of economisch aan Terschelling gebonden mensen. We maken afspraken over de definitie van tijdelijke huisvesting en de doelgroepen waarvoor de tijdelijke huisvesting is bedoeld. Dit moet in 2024 leiden tot de realisatie van de benodigde tijdelijke huisvesting.

De verwachting is dat er in 2023 een nieuwe Huisvestingswet wordt vastgesteld. Dit betekent dat we in 2024 de huisvestingsverordening aan moeten passen aan de nieuwe wet.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

Voor de Woonvisie en het nieuwe programma Wonen wordt er vóór de zomer 2023 een contourennota opgeleverd. Het nieuwe programma Wonen gaat inhoudelijk in op de projecten en plannen vanaf 2024. Lopende projecten, zoals Zuidermiede en West Aleta fase III worden verder ontwikkeld. Nieuwe projecten, zoals de CNL locatie worden opgepakt.

Voor de tijdelijke huisvesting zullen we samen met WoonFriesland en de TOV bepalen welke huisvesting, waar nodig is en voor wie. Aan de hand hiervan bepalen we de inzet van de betrokkenen. Zodra de nieuwe huisvestingswet bekend en vastgesteld is, kunnen we onze huisvestingsverordening hierop aanpassen. De precieze gevolgen van deze wet zijn nog niet bekend.

In 2024 wordt onderzoek uitgevoerd naar de lokale woningmarkt.

#### Gemeentelijk vastgoed

##### *Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?*

De gemeente blijft inzetten op de wettelijke taak van het verduurzamen van de panden die in ons bezit zijn. We onderhouden het gemeentelijk vastgoed volgens het in 2023 geactualiseerde beheerplan. Hierin zijn ook doelstellingen voor de verduurzaming opgenomen.

#### *Hoe gaan we dit doen?*

In 2023 wordt het Beheerplan Gemeentelijk Vastgoed geactualiseerd. Het plan geeft inzicht in de onderhoudsplanning van de gemeentelijke panden en wanneer we welke kosten kunnen gaan verwachten. Voor elk pand ligt er een actueel Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).

In het beheerplan is ook de verduurzaming meegenomen. Voor alle gebouwen is een verduurzamingsplan opgesteld. Met behulp van een rendement berekening is bepaald welke verduurzamingsmaatregel per pand geschikt zijn. Waar dat mogelijk is, combineren we de verduurzamingswerkzaamheden met de onderhoudswerkzaamheden die uit het MJOP naar voren komen. Voor sommige panden is dit vanwege renovatie goed mogelijk.

Van bepaalde vastgoedobjecten hebben we eerder besloten afstand te nemen. Voor het vastgoed waar dit voor geldt, maar dat we nog niet afgestoten hebben, stellen we een instandhoudingsplan op.

## Financieel overzicht programma 8

PROGRAMMA 8 VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING & STEDELIJKE VERNIEUWING					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
8.1 RUIMTELIJKE ORDENING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-313.000	-282.000	-232.000	-232.000
		<b>-313.000</b>	<b>-282.000</b>	<b>-232.000</b>	<b>-232.000</b>
8.2 GRONDEXPLOITATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
		<b>-8.000</b>	<b>-8.000</b>	<b>-8.000</b>	<b>-8.000</b>
8.3 WONEN EN BOUWEN	Baten	672.000	677.000	677.000	677.000
	Lasten	-1.211.000	-1.216.000	-1.191.000	-1.191.000
		<b>-539.000</b>	<b>-539.000</b>	<b>-514.000</b>	<b>-514.000</b>
<b>TOTAAL PROGRAMMA 8 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-860.000</b>	<b>-829.000</b>	<b>-754.000</b>	<b>-754.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>TOTAAL PROG 8 VHROSV NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-860.000</b>	<b>-829.000</b>	<b>-754.000</b>	<b>-754.000</b>

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	672.000	677.000	677.000	677.000
Lasten	-1.532.000	-1.506.000	-1.431.000	-1.431.000
	<b>-860.000</b>	<b>-829.000</b>	<b>-754.000</b>	<b>-754.000</b>

## Toelichting diverse ontwikkelingen

### Vergunningverlening WABO

De risico's zitten in de inflatie, de personele kosten en de overeenkomst met Harlingen.

### Omgevingswet

In de meerjarenbegroting is hiervoor in 2024 € 225.000,- opgenomen.

### Herziening welstandsnota

Voor de herziening van de Welstandsnota wordt in 2024 €50.000,- extra begroot.

### De Stoek

Als de Regio Deal definitief is, komt er geld beschikbaar voor de verdere uitwerking en realisatie van het project. Dit geld is kort, slechts vier jaar, beschikbaar. Binnen de gemeentelijke begroting is geld gereserveerd voor de cofinanciering. In een later stadium moet blijken of dit toereikend is. Binnen de Versnellingsgelden (Quick Wins) is Rijksgeld beschikbaar voor de helft van de onrendabele top op de grondexploitatie voor de woningbouw op de locatie de Stoek. De gemeente moet hetzelfde bedrag co-financieren.

### Wonen

Om het programma Wonen slagvaardiger op te kunnen pakken is er extra inzet van personeel nodig.

Op dit moment is nog niet bekend welke extra inzet het nieuwe programma vergt.

Voor het onderzoek naar de lokale woningmarkt wordt voor 2024 €25.000,- begroot.

## Conclusie

Het uitvoeringsprogramma van het coalitieakkoord is geheel verwerkt in deze kadernota. De Kadernota laat zien dat door diverse ontwikkelingen een negatief resultaat wordt verwacht. In 2025 hebben we een beperkt incidenteel voordelig saldo. Vanaf 2027 hebben we een structureel licht negatief resultaat. De financiële effecten van de meicirculaire zijn niet verwerkt in deze Kadernota.

Daarbij opgemerkt dat in de begroting een bedrag van € 200.000 (2024) oplopend tot € 300.000 (2026) structureel is opgenomen voor onvoorzien.

De negatieve prognose vanaf 2024 heeft invloed op het minimaal benodigde weerstandsvermogen. De Algemene Reserve zakt onder de door de raad geformuleerde minimale weerstandscapaciteit. Indien ook de Reserve Recreatie tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, is er nog steeds een flink tekort op de weerstandscapaciteit.

We zullen hiervoor de komende periode maatregelen moeten treffen om de weerstandscapaciteit op het minimaal benodigde niveau te krijgen. Uiterlijk bij vaststelling van de begroting ontvangt u hiervoor een voorstel.

## BIJLAGEN

### Specifieke uitkeringen

Specifieke uitkeringen				
In €	2024	2025	2026	2027
a. Brede SPUK	74.000	74.000	59.000	-
b. Besteding Brede SPUK	-74.000	-74.000	-59.000	-
c. Capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CD)	195.000	197.000	-	-
d. Besteding CDOKE	-195.000	-197.000	-	-
e. Nationaal Isolatieprogramma	35.000	-	-	-
f. Besteding Nationaal Isolatieprogramma	-35.000	-	-	-
	-	-	-	-

### Investeringsbegroting

Meerjareninvesteringsbegroting	Investeringslast				Kapitaallasten			
Investeringsomschrijving en krediet	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
<i>Wegen:</i>								
Openbare verlichting	75.000	75.000				7.000	14.000	14.000
<b>Totaal</b>	<b>75.000</b>	<b>75.000</b>	-	-	-	<b>7.000</b>	<b>14.000</b>	<b>14.000</b>



## Totaaloverzicht baten en lasten per programma 2024-2027

KADERNOTA 2023-2027					
Taakveld	L/B	2024	2025	2026	2027
PROGRAMMA 0- BURGER EN ONDERSTEUNING	Baten	15.403.000	16.158.000	15.857.000	15.811.000
	Lasten	-10.145.000	-10.363.000	-10.528.000	-10.385.000
		<b>5.258.000</b>	<b>5.795.000</b>	<b>5.329.000</b>	<b>5.426.000</b>
PROGRAMMA 1- VEILIGHEID	Baten	59.000	59.000	59.000	59.000
	Lasten	-1.256.000	-1.196.000	-1.224.000	-1.253.000
		<b>-1.197.000</b>	<b>-1.137.000</b>	<b>-1.165.000</b>	<b>-1.194.000</b>
PROGRAMMA 2- VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT	Baten	885.000	883.000	883.000	968.000
	Lasten	-2.872.000	-2.910.000	-3.034.000	-2.909.000
		<b>-1.987.000</b>	<b>-2.027.000</b>	<b>-2.151.000</b>	<b>-1.941.000</b>
PROGRAMMA 3- ECONOMIE	Baten	4.783.000	4.878.000	4.976.000	5.075.000
	Lasten	-369.000	-421.000	-398.000	-373.000
		<b>4.414.000</b>	<b>4.457.000</b>	<b>4.578.000</b>	<b>4.702.000</b>
PROGRAMMA 4- ONDERWIJS	Baten	3.613.000	3.613.000	3.613.000	3.613.000
	Lasten	-4.178.000	-4.168.000	-4.198.000	-4.168.000
		<b>-565.000</b>	<b>-555.000</b>	<b>-585.000</b>	<b>-555.000</b>
PROGRAMMA 5- SPORT, CULTUUR EN RECREATIE	Baten	334.000	399.000	399.000	399.000
	Lasten	-2.087.000	-2.106.000	-2.120.000	-2.104.000
		<b>-1.753.000</b>	<b>-1.707.000</b>	<b>-1.721.000</b>	<b>-1.705.000</b>
PROGRAMMA 6- SOCIAAL DOMEIN	Baten	510.000	525.000	524.000	524.000
	Lasten	-4.127.000	-4.177.000	-4.272.000	-4.318.000
		<b>-3.617.000</b>	<b>-3.652.000</b>	<b>-3.748.000</b>	<b>-3.794.000</b>
PROGRAMMA 7- VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU	Baten	2.105.000	2.091.000	1.913.000	1.913.000
	Lasten	-2.863.000	-2.854.000	-2.697.000	-2.596.000
		<b>-758.000</b>	<b>-763.000</b>	<b>-784.000</b>	<b>-683.000</b>
PROGRAMMA 8- VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING	Baten	672.000	677.000	677.000	677.000
	Lasten	-1.532.000	-1.506.000	-1.431.000	-1.431.000
		<b>-860.000</b>	<b>-829.000</b>	<b>-754.000</b>	<b>-754.000</b>
<b>TOTAAL PROGRAMMA 0 VOOR RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-1.065.000</b>	<b>-418.000</b>	<b>-1.001.000</b>	<b>-498.000</b>
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	867.000	835.000	835.000	835.000
	Lasten	-355.000	-365.000	-365.000	-365.000
		<b>512.000</b>	<b>470.000</b>	<b>470.000</b>	<b>470.000</b>
<b>TOTAAL PROGRAMMA 0 NA RESULTAATBESTEMMING</b>		<b>-553.000</b>	<b>52.000</b>	<b>-531.000</b>	<b>-28.000</b>

  

L/B	2024	2025	2026	2027
Baten	29.231.000	30.118.000	29.736.000	29.874.000
Lasten	-29.784.000	-30.066.000	-30.267.000	-29.902.000
	<b>-553.000</b>	<b>52.000</b>	<b>-531.000</b>	<b>-28.000</b>

## Begrippenlijst

Begrippenlijst - Kadernota 2024 - 2027	
Afkorting	Verklaring
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BRIKS	Bouw, Reclame, Inrit, Kap, Sloop
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CDOKE	Capaciteit decentrale overheden voor klimaat en energiebeleid
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
CO2	Koolstofdioxide
COVID	Coronavirus disease
COWA	Coördinatieteam Waddeneilanden
CROW	Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond- water en wegenbouw en de verkeerstechniek
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
FUMO	Fryske Utfieringsstjinst Miljeu en Omjouwing
FTE	Fulltime-equivalent
GGB	Grootschalige Geneeskundige Bijstand
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
GR	Gemeenschappelijke Regeling
HAVO	Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IOB	Integraal Ondernijningsbeeld
IZA	Integraal Zorgakkoord
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
MMA	Meld Misdaad Anoniem
OOT	Openbaar Onderwijs Terschelling
OZB	Onroerende zaakbelasting
P&C-cyclus	Planning-en-controlcyclus
POK	Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslagen
Q	Quarter (kwartaal)
RIEC	Regionale Informatie- en Expertise Centra
SPUK	Specifieke Uitkering
TOV	Terschellinger Ondernemersvereniging
vGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Onderwijs
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VNN	Verslavingszorg Noord Nederland
VHROSV	Volkhuisvesting, Ruimtelijke Ordening & Stedelijke Vernieuwing
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VWO	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WKB	Wet Kwaliteitsborging Bouw
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning